بسم اللہ الرحمن الرحیم نحمدہ و نصلی علی رسولہ الکریم

بحمد اللہ اندنوں یہ نادر رسالہ اشعار مشتمل بر الغت موسوم بہ

نادرۂ نغز

بفرمائش برگزیدہ بارگاہ ذوالمنن منشی محمد فضل حق متخلص بہ [illegible]

مطبع نامی واقع دکن لکھنؤ مطبوع

[illegible] نمبر ۱۳ ۱۲

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بعد حمدِ ایزد و نعتِ نبی
از فروغی گوش کن ای مبتدی

قادر و اللہ یزدان رب کریم
باری خالق رازق و رحمن رحیم

مصطفیٰ فخر بشر خیر الانام
مقتدا و پیشوای دین امام

پارسا پرہیزگار و متقی
سجدہ گہ مسجد عبادت بندگی

کعبہ بیت اللہ تجانہ کنشت
ہاویہ دوزخ سقر جنت بہشت

مکہ و ام القری ناف زمین
کنج گوشہ معتکف گوشہ نشین

چرخ گردوں آسمان خضرا اکاس
تارا اختر جوتشی اختر شناس

آفتاب و شمس سورج چاند ماہ
فصل موسم رت مہینا شہر ماہ

گیتی دنیا جہاں عالم خلق کون

ناحیہ سمت و جہت جانب طرف

دوست یار و مونس مشفق خلیل

مہربانی لطف عادت خو سرشت

کینہ بدخواہی عداوت دشمنی

مخفی پنہاں خفیہ پوشیدہ نہاں

رہنما مرشد گرو چیلا مرید

خوب خوش اچھا پسندیدہ حسن

سیکھ اندرز و نصیحت وعظ پند

چاؤ ارمان و تمنا آرزو

قاعدہ دستور آئین رسم ریت

پادشاہی سلطنت اورنگ تخت

زرد اصفر پیلا کیسر زعفران

برگ پتا پھول گل غنچہ کلی

باب در دروازہ خانہ بیت گھر

دشت جنگل اجڑا ویران خراب

یاری تائید و مدد امداد عون

لؤلؤ موتی در گہر سیپی صدف

کوچ رحلت راستا جادہ سبیل

سنگ پتھر گارا آجر اینٹ خشت

بیری دشمن بدسگال مدعی

آشکارا ظاہر و پیدا عیاں

کہنہ بوسیدہ نیا حادث جدید

پیر بوڑھا شیخ بوڑھیا پیرزن

نفع دینے والا نافع سودمند

خوبصورت خوش لقا خوبرو

جند لشکر فوج نصرت فتح جیت

پولا لین نرم کڑا صعب سخت

باغ روضہ گلستان و بوستان

کھائی خندق کوچہ و برزن گلی

ہیجڑا ہیز و مخنث فحل نر

سونا خفتن خفتہ سویا نیند خواب

عہد پیمان حلف سوگند و قسم
جی زندہ گویا ناطق بولتا
اشرف و اکرم گرامی تر اجل
وقت ہنگام و زمان ساعت گھڑی
آفتابہ لوٹا ٹونٹی لولہ نول
عین چشمہ منبع کشتی ناؤ فلک
تال کولاب و غدیر آبگیر
بندقہ گولی کمان مہرہ غلیل
برچھی نیزہ رمح کارد و سکین چھری
ناج غلہ کھیت مزرع کشت برز
چھاڑا افشان غلہ افشان سوپ چھاج
ایلچی پیغامبر قاصد رسول
سہل آسان مشکل و دشوار ادق
آنکھ چشم و عین پتلی مردمک
دانت دندان ہونٹھ لب موتھ فم دہن
دل ضمیر و قلب جان روح روان

میٹھا شیریں تلخ کڑوا زہر سم
خورد چھوٹا کہہ کلان و مہ بڑا
زہرہ بولی فلک کیوان زحل
ارمغان تحفہ نمونہ بانگی
بحر دریا آب پانی دلو ڈول
بستی آبادی و عمران شہر ملک
دشنہ و ساطور خنجر سہم تیر
بازی و بازیچہ لہو و لعب کھیل
رونا نالیدن بکا خندہ ہنسی
دھرتی غبرا او زمین و ارض مرز
پگڑی دستار افسر و اکلیل تاج
بھول نسیان فراموشی ذہول
دمع اشک آنسو پسینا خوی عرق
ماتھا پیشانی جبین مژگان پلک
گال رخ عارض زنخ ٹھڈی ذقن
مغز بھیجا ناک بینی گوش کان

حاجب ابرو بھون گلا حلقوم نای
دوش کندھا شانہ مٹھی قبضہ مشت
رودہ انتڑی راس سر تلی طحال
گردہ کلیہ زنخدہ نای گلو
ساق پنڈلی کہنی آرنج ہاتھ دست
کف ہتیلی پہونچا ساعد سرہ ناف
مغز گودا عظم ہڈی استخوان
چوٹی موے بافتہ مرغولہ جعد
منخرہ خیشوم نتھنا شحمہ لو
روگ بیماری و علت مرگ موت
سلفہ دیورانی بہن ہمشیرہ اخت
امان مادر والدہ عمہ پھپی
خازنہ سالی سگا بھائی شقیق
خال ماموں باپ والد قبلہ گاہ
یزنہ بہنوئی برادر بھائی اخ
اسپ مرکب گھوڑا گھوڑی مادیان

سینہ چھاتی پسلی پہلو پاؤں پای
کعب ٹخنا پیر و عانہ پیٹھ پشت
ماس لحم و گوشت جلد و پوست کھال
ریش داڑھی موچھ سبلت بال مو
بالا اوپر فوق نیچے تحت پست
تیلی روغنگر جولاہہ جامہ باف
بست باندھا حبل رسی ریسمان
زیب زینت عنبر اولی نیک سعد
دیکھ بنگر بیٹھ بنشین جا برو
زوجہ جورو اہلیہ انباغ سوت
خویش داماد ابنہ بیٹی بنت دخت
عم چچا ہمشیرہ زادی بھانجی
ساس خوشدامن خشو ساتھی رفیق
دوستی الفت وفاداری نباہ
ارضہ دیمک دیوچہ ٹڈی ملخ
لومڑی روباہ مرغی ماکیان

ریچھ خرس ہے دوب سور خنزیر خوک
زاغ کوا نسر کرگس خاد و چیل
بوزنہ بندر کپی گیدڑ شغال
موشک پران گلہری باگھ شیر
کیک پسو جوں سپش طاؤس مور
بھینس گاومیش اولاغ و خر گدہا
بکری بز مکڑی کلاش و عنکبوت
موش چوہا گربہ بلی کتا سگ
قوچ مینڈھا بھینسا جاموش الو بوم
ارنب و خرگوش سسا بھیڑ میش
یوز چیتا خچر استر بیل گاو
اونٹ اشتر سار ناقہ اونٹنی
حربا گرگٹ سام ابرص چھپکلی
کرم شب افروز جگنو آتشک
دیک مرغ خانگی مرغا خروس
درہ و توتا سوا کیتو بیا

بوز بھونرا چڑیا گنجشک و چغوک
چیونٹی نمل و مور ہاتھی فیل پیل
عجل بچھڑا بچہ آہو غزال
مینا شارک پودنہ سلوی بٹیر
نیولا راسو چھچھوندر موشکور
مار حیہ سانپ ثعبان اژدہا
کیکڑا خرچنگ ماہی مچھلی حوت
نبض ناڑی لمس چھونا عرق رگ
جو زری کنجوسی خست شوم سوم
کاٹنا لدغ گزیدن ڈنک نیش
چلہ سارا نصف آدھا ربع پاو
روئی پنبہ قطن حلاج ادھنی
جامہ کپڑا ثوب معجر اوڑھنی
کوڑا چابک مقرعہ انکس کجک
شرم آزرم و حیا دلہن عروس
مردہ میت نیم کشتہ ادھموا

چھید ثقبہ رخنہ روزن کیل میخ
بات گفتار و سخن پاسخ جواب
مطعم و طعمہ خورش کھانا طعام
لانہ چھتا انگبین شہد و عسل
آشیانہ گھونسلا طائر پرند
سلسلہ زنجیر بیڑی بند پا
گاؤکش قصاب چرواہا شبان
بنیا بقال اونٹ والا ساربان
ہاتھی والا فیلبان خرطوم سونڈ
کفشگر اسکاف موچی کفشدوز
چور سارق دزد و شحنہ کوتوال
گول احمق سادہ لوح و بیوقوف
مکر نیرنگ و فریب و کید ریو
مے شراب و خمر ال انگوزہ بنگ
بھال پیکان و سنان تلوار تیغ
بام کوٹھا سقف چھت تالار پاڑہ

ٹہنی شاخ و فرع جڑ بن اصل بیخ
سرزنش جھڑکی غضب غصہ عتاب
گھونٹ جرعہ چلو غرفہ پیالہ جام
بانسری مزمار سے نے چامہ غزل
معجب و مغرور خودبین خود پسند
زنگلہ گھنگرو جرس گھنٹہ درا
گورکن حفار مالی باغبان
باغی نافرمان تیاقی پاسبان
ڈھونڈنا جستن تفحص جوئی ہونڈ
دوپہر نصف النہار و نیمروز
کوفجان پنجرا مصیدہ دام جال
پود بانا تار تانا پشم صوف
منتر افسون جن پری عفریت دیو
عاج ہاتھی دانت قرن و شاخ سینگ
برق بجلی ابر بدلی غیم میغ
کوس نقارہ دمم شمشیر بارہ

رانڈ بیوہ چرخہ رہٹہ دوکدان

جاڑا سرما گرما تابستان صیف

آس امید و توقع چشم داشت

دھنیا نداف آٹے والا آردگر

بو فروش عطار گندھی بساک مشک

روزہ رکھنے والا صائم روزہ صوم

بس بہت بسیار افزون و کثیر

دھان شالی چینا ارزن جرت جوار

رائی خردل حلبہ میتھی اڑد ماش

دھنیا کشنیز املی چیچہ ملح لون

ساگ سبزی و ترہ ککڑی خیار

ریب شک ظن و گمان ہے و یقین

سوہنی جاروب جھاڑو مکنسہ

قصہ اسطورہ کہانی داستان

قالین غالیچہ چٹائی بوریا

مسکہ مکھن چربی چکنائی دسم

سود نفع و فائدہ ٹوٹا زیان

تشنہ پیاسا پاہنا مہمان ضیف

نامہ خط خامہ قلم لکھا نوشت

لڑکا کودک طفل بیٹا ابن پسر

گیلا تر مبلول ہے پس سوکھا خشک

فطر روزہ کھولنا دن روز یوم

آرا اوگرد کند ہے سال قیم

غیث باران مینہ رشاشہ طل پھیار

دھوبی گازر نائی گرا موتراش

ناکس معکوس اوندھا سرنگون

پالک اسفاناخ سبزہ مرغزار

رکھنا نہادن امانت ارا ایمن

کربی کلیالہ ہتوڑا مطرقہ

زور قوت تاب نیرو بل توان

حشو بھرتی مسئلے مشحون بھرا

آگ آتش نار آذر بت صنم

سمن روغن گھی دہی جغرات ماست
گہنا زیور حلیہ پیرایہ لباس
چھاتی پستان سینہ بند انگیا سیج
آرسی آئینہ آرایش سنگھار
گاؤں قریہ موضع قصبہ دہ کلات
الگنی و شنگ آونگ و شریط
چھینک عطسہ ریزش بینی مخاط
ہچکی ہلہک ہکہ استفراغ قے
مرتفع عالی بلند اونچا رفیع
لچھمن اقبال و دولت اچھن چلن
پڑھ بخوان دفتر جریدہ لکھ نویس
کٹنی دلالہ کمینہ دون رذیل
ہڑ ہلیلہ جوز ہندی ناریل
مرچ فلفل ہڑد ہلدی زردچوب
پنکھا مروح باد بیزن بادکش
کوٹھی کندو آس چکی آسیا

سچا صادق راستگو سچ صدق راست
چوب لکڑی ہیمہ ایندھن کاہ گھاس
قلبہ ہل کیاری خیابان تخم بیج
فص نگین چھلا کچھ کنگن سوار
سہ ثلاثہ تین سبعہ ہفت سات
گھیرا حلقہ گھیرنے والا محیط
دسترس مقدور سرمایہ بساط
چربی شحم و پیہ پٹھا عصبہ پے
دودھ بھائی کوکہ ہمشیر و رضیع
چشمک و ایما اشارہ دیدہ نین
چکسہ پڑیا صرہ تھیلی کیسہ کیس
گنگ گونگا اخرس و ابکم کلیل
پیڑ شجرہ دار ثمرہ بار پھل
اوکھلی مہراس مہاون کوٹ کوب
ذائقہ لذت مزہ چکھ تو بچش
چمچہ قاشق ملعقہ تابہ توا

توت فرصاد آم انبہ کیلا موز — بہ سفرجل بیر نبق اخروٹ جوز
مول قیمت نرخ بھاؤ وزن تول — زفر چوگا پوٹا جاغر چونچ نول
لوہا آہن تانبا مس ارزیز رانگ — ساز باجا نعرہ و آواز بانگ
رنگنے زصباغ لون و رنگ فام — شرق پورب غرب پچھم اسم نام
جنانا زادن دائی دایہ قابلہ — ژخ و آژخ سبا چھالہ آبلہ
ترس ڈر بیم و ہراس خوف ناک — قعر اگھر آنگ گڈھا غار و مغاک
سست خاتر روگی بیمار و سقیم — خون لہو بٹی جیرہ پیپ ریم
چاہنا خواہش مشیت خواستن — حر گرمی سوزش و حرقت جلن
جانا رفتن جمع ہونا اجتماع — باز رکھنا منع کردن امتناع
رہنا ماندن غارتیدن لوٹنا — بھرنا آگندن رہیدن چھوٹنا
دینا دادن بونا کشتن کاشتن — کھانا خوردن پاٹنا انباشتن
بڑھنا افزودن گھٹانا کاستن — چومنا بوسیدن اٹھنا خاستن
یافتن پانا ہلیدن چھوڑنا — پینا نوشیدن گسستن توڑنا
گرنا افتادن شمیدن سونگھنا — آمدن آنا غنودن اونگھنا
کودنا جستن بنانا ساختن — ڈالنا افگندن و انداختن
دوختن سینا کشادن کھولنا — کہنا گفتن قول سختن تولنا

باندھنا بستن چمکنا تافتن — کھودنا کندیدن حفر و کاشتن
ڈرنا ترسیدن سرشتن گوندھنا — جھولی زنبیل اخلکندہ جھنجھنا
ہنسنا خندیدن برشتن بھوننا — بھاڑ گلخن ہشو بھی بریان بھونا
لونگ لقوزہ جلاجل جھانجھ صنج — خال تل آژنگ جھری چین شکنج
نان نخباز روٹی خبز نان — جوز بویہ جاپھل تنبول پان
کوبلا انگشت انگیٹھی مجمرہ — چمٹا آتشگیر سنسی انبرہ
چلنی غربال آرد آٹا ستو پست — نوزدہ انیس عشرون بیس بست
لڑنا جنگیدن لڑائی حرب جنگ — آشتی صلح و مدارا عار ننگ
بنکران کھرجین فلہ پیوسی لبا — گوشوارہ جھومکا یارہ کڑا
باگڈور افسار دمچی پاردم — خمکدہ میخانہ بھٹی مٹکا خم
دیگیا چولھا اجاغ و دیگدان — دیگ مرجل رخ دھواں دودخان
خاک مٹی راکھ خاکستر باد — دادگر عادل نیاو عدل و داد
جود بخشش فضل انعام و عطا — موہبت داد و دہش جلد و سخا
سادہ روقی ریش امرو زن نسا — آئینہ مرآت و کھلاوت ریا

دائماً پیوستہ ہموارہ مدام
خاتمہ انجام پایان تم تمام

ازین قطعہ بعمل صنعت توشیح نام و تخلص مع لقب یعنی حافظ غلام احمد فروغی آمد

جیوا نا رنج نفع وزیان نخذ و نار انار | اونٹ سار و راس نار رک تام پولات آگ
فیض بخشش ضیف مہمان جنگ حرب گنج کنز | ظل سایہ نظر آندن آم تابع سانپ مار
غار خفرہ باغ جنگل ریش گھاو شیر باگھ | لین میں نیل و سمہ سراج بادہ گرم جا
اوگنا نبت گاہ متن و شاق شکل قاش کھال پک | موت حتف فتح نصرت بھیا ز ذخوار بنا
آدمی ناس و فسان سان ناک بینی کان گوش | حل سال و لوح تختی باد باذل ہیت مے آ
بنی خاک و کاخ قصر و ریب شک بغض بیر | دور بعد و رود ندی آت لیل و خط تار
فوج لشکر بیٹ جوف کلس خم پا سلاک لد | رگ علت گور قبر وراہ رستا عقد بار
دل شکوہ فہر لو زبانہ ریش داڑھی شیر دود | غم ابر و میغ باذل رج چھپانا جلد نار
بار یا ور رای عقل و تاب طاقت بات حرف | از حروف اولین مصرعہا نام برآمد

خاتمۃ الطبع قادر مطلق کا شکر ہے کہ اندنوں یہ رسالہ مقبول اعالی و ادانی یعنی
قادر نامہ فروغی مصنفہ ادیب لبیب منشی حافظ غلام احمد صاحب فروغی مدرس مدرسہ فارسی جہانگیر آباد
بھوپال حسب اجازت حضرت مصنف ام ظلہ الیفر باکتش جناب منشی محمد افضل صاحب رسا
بعد اخذ حق تالیف و تکمیل ضابطہ ترصیف مطبع نامی لکھنؤ میں باہتمام ولی محمد
سپنجر کے ماہ جولائی سنہ ۱۹۰۱ عیسوی مطابق ماہ ذیقعدہ سنہ ۱۳۱۹ھ چھپکر شائع ہوا

تمت